

Mīti par viduslaikiem

MVO fot.

Nākamā viduslaiku Baznīcas „melnā lappuse” reizē ar inkvizīciju un viduslaiku „tumsonību”, pēc to kritiķu domām, bija krusta kari. Viens no pirmajiem šīs melnās leģendas autoriem par krustnešu gājieniem bija Mārtiņš Luters, kas, rakstīdams par krusta kariem, apliecināja, ka „ja es būtu kareivis un redzētu kāda priestera ģerboni kā kareivju karogu vai ja es redzētu krustu, pat ja tas būtu krucifikss, es bēgtu tā, it kā mani velns dzītu”...

„Krusta karu melnā leģenda”

Mārtiņam Luteram nebija svarīgs „kaps, pār kuru valda saracēni” [t.i. svētais Kristus Kaps Jeruzalemē], bet „papistu” niciinātā un viņu īpašumā glabātā Bībele, „kuras miesu sargā inkvizitori”. Pēc vācu reformatora uzskatiem, musulmaņu ekspansija Eiropā jāuztver nevis kā draudi, bet kā Dieva sods, kā sods par „papistu” (lasi: katoļu) grēkiem. Apgaismības laikmetā sāka no jauna kritizēt krustnešu gājienus, un līdz pat šim brīdim – grūti pretoties šai ietekmei – vairākums kritizētāju krusta karu vērtejumu ietekmē apgaismības laikmeta

domāšanas veids, un tāds ir viņu uzskats par šiem notikumiem.

Edvards Gibons, XVIII gadsimta britu vēsturnieks, monumentālās *Romas impērijas krišanas vēstures* autors, apliecināja, ka „krusta karu princips bija mežonīgs fanātisms, bet vissvarīgākie rezultāti bija analogiski pašai idejai (...). Katoļu ticība tika nonicināta ar jaunas leģendas rašanos (...).

Miljonu dzīvības un viņu pūles tika apglabātas Austrumos, kas varētu tikt izmantotas viņu pašu valstu dzīves līmena uzlabošanai”. Tālāk arī Deniss Diderots, *Enciklopēdijas* – franču apgaismoto *bībelēs* autors, šādi skaid-

roja pirmā krusta kara, kas notika 11 gadā, iemeslus: „Neviens nevarēja i māties, ka atnāks tik dzīļas tumsonība un tik liels cilvēku un valdnīcības pagrimums, ka savu personīgo interesi dēļ viena pasaules daļa dosies uz mažām vietām, lai nogalinātu tās iedzītajus un sāktu valdīt pār klints gabaliem, kas nav pat vienas asins lāses vērts.”

Redzam, ka krusta karu kritika tikai aizbildinājums, lai atklātu pa Diderota attieksmi pret kristietību (līdzīgi Kaps kā „klints gabalinš, kas pat vienas asins lāses vērts”). Un apgaismības *Enciklopēdijas* autors izskaidro krusta karu mērķus: „Kā kari kalpoja parādniekiem, lai nesātu parādus, lāundariem, lai izbēgti soda par saviem noziegumiem, nedzinējiem garīdzniekiem, lai atmestu skārtas jūgu, nepaklausīgiem mūkiem pamestu savus klosterus, kritušām vietēm, lai brīvāk piekoptu savus veidu. Šādi ir redzams, ka pati krustnešiem bija jābūt daudz”. Arī kā karu sekas – pēc Diderota – bija ietekmas. Eiropa kļuva mazapdzīvoti klosteri kļuva arvien bagātāki, diži

gie grima nabadzībā, sabruka Baznīcas disciplīna, pagrīma lauksaimniecība, bija jāpārdzīvo neskaitāmas ciešanas, lai atgūtu šos zaudējumus.”

Kā es jau uzsvēru, pietiek palūkoties uz vairākumu monogrāfiju par krusta kariem, kas pieejamas tīrgū, lai pārliecīnātos, ka Lutera un Diderota (vai Gibona) domāšanas veids par krusta gājieniem ir līdz šim šā svarīgā kristietības vēstures notikuma dominējošais interpretācijas veids.

Vajag atcerēties – par ko, šķiet, kritiki aizmirst – ka krusta kari nebija kāda traģiska kļūda, incidents Kristus ticīgo vēsturē, bet bija fenomens ar vairāk nekā pusi tūkstoša gadu ilgu vēsturi, un tas ne tikai Rietumos, bet arī Austrumos. Bizantijas ķeizars Heraklijs, cīnīdamies VII gadsimta pirmajā pusē pret persiešiem, lai pasargātu no viņiem Svēto Zemi un Svētā Krusta Relikvijas, saprata šo karu kā karu Ticības un Krusta aizsardzībai. Interesanti, ka jau tad šis karš no kristiešu pusēs bija aizsardzības karš (persieši bija agresori, kuri veica kristiešu genocīdu Svētajā Zemē un nozaga Patiesā Krusta relikvijas). **Pēc vairākiem gadiem atrāca nākamais, vēl draudīgāks antikristietības agresoru vilnis – musulmanisms.** Sākot ar septītā gadsimta trīsdesmitajiem gadiem, tie sistemātiski sagrāba kristiešu zemes: Mazāziju, Sīriju, Ēģipti, Ziemeļafriku, Spāniju un Dienvidgalliju (Franciju). Tika ieņemta arī Svētā Zeme.

Jāatceras, ka šīs sagrābtās teritorijas nebija kristietības periferijas, tās pierobežas, bet tieši pretēji: tās bija teritorijas, kur gadsimtiem ilgi plauka kristiešu dzīve un kristiešu kultūra. Tādās pilsētas kā Antiohija Sīrijā, Hipona Ziemeļafrikā vai Seviļja Spānijā, visa Kapadokija Mazāzijā, pat nerunājot par Svēto Zemi, vienmēr bija saistītas ar Baznīcas dzīvi kā vissenāko bīskapiju, Baznīcas tēvu un doktoru mācību vietas.

Atcerēsimies vēl kaut ko: musulmaņu agresiju Eiropā neapturēja starpreligisks dialogs, bet franku uzvara cīņā pret arābiem pie Puatjē (Poitiers) 732. gadā. Tas tomēr nenozīmēja draudu mazināšanos. 846. gadā musulmaņi uzbruka no ieņemtās Dienviditālijas un Sicīlijas Romai, iznīcināja sv. Pētera baziliku (Apustuļu Prinča altāri), kā arī sv. Pāvila baziliku aiz Mūriem. Padomāsim, kas notiku, ja kristiešu armija līdzīgi uzbruktu Mekai un iznīcinātu tur esošo visu musulmaņu vissvētāko mošeju?

WWO foto arhīvs

Cik ilgi Baznīcai vajadzētu lūgt piedosanu par savu dēlu grēkiem!?

Sādā veidā kristieši gan Rietumos, gan Austrumos (VIII un IX gadsimtā Konstantinopole atvairīja arābus, kas to aplenca) – gribot negribot – pierādījuši, ka jēdzienam *Kristus bruņinieki (militia Christi)* ir ne tikai sava tradicionālā nozīme attiecībā uz mūkiem, kuri uzņē-

mās garīgo cīņu aiz klosteru mūriem, bet arī cīņa burtiskā nozīmē: cīņa par savas ticības aizsardzību. Un tādā nozīmē krusta gājieni bija jāsaprot kā taisnīgs karš. Šajā kontekstā ir vērts dažus vārdus pateikt par Poliju.

XV gadsimtā – viduslaiku beigās – poļu zinātnieki Stanislavs no Skarbiniežas un Pāvils Vlodkovics (abi bija priesteri un Krakovas Akadēmijas profesori) sagatavoja taisnīgā kara teoriju kā starptautisku tautu likumu (*ius gentium*). Tas notika kara laikā starp Poliju un krustnešiem, un poļu profesori skaidroja Poljas tiesības uz aizsardzību pret krustnešu agresiju, pat ar „shizmātiķu” (pareizticīgie) un pagānu (tatāri) palīdzību, jo arī viņi cīnījās Jagaiļa un Vitolda pusē pie Grunvaldes. Situācija bija ļoti delikāta, jo krustneši taču bija bruņinieku ordenis (Vāciešu Mājas Vissvētākās Jaunavas Marijas Ordenis Jeruzalemē), kas izauga krusta karu ▷

Krusta kari nebija kāds traģisks izkroplojums, incidents Kristus ticīgo vēsturē, bet bija fenomens ar vairāk nekā pustūkstoš gadu ilgu vēsturi, un tas tā bija ne tikai Rietumu, bet arī Austrumu krusta karu vēsturē

laikos. Tomēr interesanti, ka poļi nepretojās krusta gājienu idejai kā tādai. Staņislavs no Skarbimiežas savā slavenajā traktātā *Par taisnīgo karu (De bellum iustum)* skaidroja: „Un netraucē tas, ka pāvests dod atlaidas tiem, kas dudas pret saracēniem, lai atgūtu Svēto Zemi. Tā taču ir Jēzus Kristus dzimšanas, dzīves un nāves svētdarīta, un tieši tāpēc, ka tajā godina nevis Kristu, bet nodevīgo Muhamedu, ir cienīgi cīnīties, lai to atgūtu, jo kristieši godina Svēto Zemi”.

„Bruņotais svētceļojums”

Tādējādi reliģiskais motīvs – mīlestība uz Svēto Zemi kā mīlestību uz Jēzus zemes tēviju, cieņa pret Viņa Kapu, jo šis Kaps bija pirmais Augšāmcelšanās liecinieks, – tas iegūlās kā visdzīļākais pamats krusta karu uzsākšanai un nemitējās būt populārs cauri gadsimtiem. Kā rakstīja sv. Bernards no Klervo – Baznīcas doktors un otrā krusta kara (XII gadsimta 1. pusē) liels sludinātājs: „Esi sveicināta, svētā pilsēta, kuru Vissvētākais pasvētīja par savu svētnīcu, pilsēta, caur kuru un kurā izglābsies šī paaudze. Esi sveicināta, lielā Karaļa pilsēta, kurā jauno un priecīgo brīnumu nekad nepieatrūka... Esi sveicināta, apsolītā Zeme, pienam un medum plūstot, tu dod barību un zāles – senāk saviem iedzīvotājiem, šodien visai pasaulei. Vislabākā Zeme, kas esi pieņemusi debesu graudu no Tēva sirds šķūņa, auglīga ar tik daudziem mocekļiem, un vēlāk tu esi dzemdinājusi ticīgo ražu no katras dzimtas visā pasaulē”. Tā saprasta mīlestība uz Jeruzalemi un Svēto Zemi bija iemesls, kas atdzīvināja X un XI gadsimtā svētceļojumu kustību no Rietumiem uz pasaulīgo Jēzus tēviju (īpaši jāpievērš uzmanība tam, ka tā laikmeta iedzīvotājiem iekrita dzīvot ap 1000. un 1033. gadu, Kristus dzimšanas, Ciešanu un Augšāmcelšanās tūkstošgadē). Svētceļniekiem vairākkārtīgi Svētajā Zemē draudēja uzbrukumi no musulmaņiem, un tie varēja ar savām acīm pārliecināties, kā praksē izskatās musulmaņu valdīšana pār svētvietām. XI gadsimta sākumā pēc kalifa Al-Hakima pavēles tika nojaukta Svētā Kapa bazilika Jeruzalemē.

Sv. Bernarda vārdu citēšana no viņa traktāta *Jauņās bruņniecības slava izskānēja kā uzaicinājums iestāties bruņinieku ordeņu rindās*. Medus mutes doktora (tā tiek saukts sv. Bernards) vārdi un persona atgādināja arī to, ka krusta karš ir svēto darbs. Sākumā tas saucās „bruņots

MVO foto attīvs

svētceļojums”, nevis „krusta karš”, lai vairāk uzsvērtu gājiena reliģisko raksturu. Svētīgais Urbāns II sasauga 1095. gadā pirmo krusta gājienu, otro krusta gājienu organizēja svētīgais Eugenijss III, bet sludināja to svētais Bernards. XIII gadsimtā Francijas karalis Ludviks IX bija divu krusta karu organizators un dalībnieks. Par krustnesi *avant la lettre* jutās pāvests Gregors VII, kas vēstulē 1074. gadā aicināja Rietumu valdniekus, lai viņi sniegtu bruņotu palīdzību kristiešiem Austrumos, kuriem draudēja nākamais musulmaņu ekspansijas vilnis (seldžuku turki). Tādējādi vēlme nest palīdzību apdraudētajiem Austrumu kristiešiem kopā ar reliģisko motīvu un Rietumu aizsardzību bija nākamais būtiskais krusta karu kustības eksistences iemesls. Tieši pirms pirmā krusta gājiema sasaukšanas pie pāvesta Urbāna II atnāca Bizantijas ķeizara Aleksija II sūtīji, caur kuriem viņš lūdza Romas bīskapu organizēt palīdzību Bizantijai. Šis lūgums tika uzklāusīts patiesi eku-meniskā garā (atgādināsim: Austrumu Baznīca no 1054. gada bija ar shizmu atdalīta no Romas). Jāpiebilst, ka gandrīz 200 gadus ilgā krustnešu klātbūtne Svētajā Zemē sekmīgi apturēja musulmaņu ekspansiju Eiropā. Nav nejaušība, ka osmaņu turku ekspansija mūsu kontinentā (vispirms uz Balkāniem) sākās XIV gadsimta sākumā, burtiski dažus gadus pēc Akkas krišanas (1291. gadā), kas bija pēdējais krustnešu bastions Svētajā Zemē.

Kristofors Kolumbs un pēdējais krusta karš

1453. gadā turki ieņēma Konsnopoli (rakstnieks Jans Dlugošs pāvesti rakstīja, ka „kristītībai ir izviena acs”). Tomēr nepazuda vāgūt Kristus Kapu. Neviens cit Kristofors Kolumbs, atgriezies no juma, kurā viņš atklāja Ameriku (arī dženovietis bija pārliecināts, atklājis jūras ceļu uz Indiju), ierak savā dienasgrāmatā: „Šajā ceļojumā Indiju mūsu Kungs vēlējās izdarīt numu, lai iepriecinātu mani un cīja runājam par šo citu ceļojumu – Svēto Kapu”. Kolumbs bija pārlieciecīka atradīs „Indijā” (faktiski Amerikā), kas Jautu finansēt krusta gāji uz Svēto Zemi. Vēl 1518. gadā – jau miera līguma starp Angliju un Franciju – pāvests Leons X rakstīja: „Priečajā Jeruzaleme, jo ir cerība tevi atbrīvot. Šie vārdi tomēr tika izteiktī jau cielaikos. Pirms gada Mārtiņš Luters savu karu pret „Babilonas Netīkli” (kā viņš sauca Jēzus Kristus dibināto Baznīcu).

Skaidrs, ka šeit netiek runāts par bezkritisku krusta karu apoloģiju. Grāzmirst traģisko 1204. gadu, kad kruņi, Venēcijas iedzīvotāju sakūdi devās nevis uz Svēto Zemi, bet pie Konstantinopoles mūriem, to ieņēma apzagā. Šo gadījumu taisnīgais pāvests Innocents III nolādēja (to atgādināja Jānis Pāvils II 2000. gadā, būdams Grīķijā). Sitiens pa Bizantiju bija sitiens pašiem krusta karu idejas pamatiem, kā no sākuma sludināja un praktizēja palīdzību Austrumu Baznīcai. Tomēr ir vērātācerēties, ka krusta kari nav vienīgā epizode Baznīcas vēsturē (Rietumos un Austrumos), bet tika iesākti musulmaņu agresijas dēļ (Rietumos un Austrumos un savās rindās apvienoja simtiem tūkstošu kristiešu, un šajā darbā aktīvi piedalījās svētie. Jo nevarēja ķemēt dalībnieki „bruņotajā svētceļojumā” tas, kas nebija patiesi ticīgs cilvēks, kuram Betlēmeņu Nācarete un Kaps Jeruzalemē nebija dārgas vietas, bet tikai tūristu atrakcija. Visdrīzāk tas ir visdzīļākais iemesls kādēļ krusta karu idejas kritizētāji to nesaproš, sākot no reformācijas un apgaismības laikiem. Kā var aizsargāt Kristus Kapu, neticot Kristum?

Gregors Kuharčiks